

Valeriu DULGHERU

Mănăstirea Țîpova - un sanctuar al creștinătății de est

„Schitul Țîpova are o bibliotecă bogată în cărți românești din veacurile XVII-XVIII, iar obștea este compusă din 16 călugări, toți români”
(Zamfir Rally Arbore. Basarabia în secolul XIX, București, 1898)

Acest bulet publicat în cadrul proiectului „Promovarea culturii Cucuteni, istoriei tehnicii și tehnologiilor în arealul urban și rural din RM” a fost tipărit cu finanțarea Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova (D.R.R.M.): www.drrm.gov.ro. Conținutul acestui bulet nu reprezintă poziția oficială a Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova (D.R.R.M.).

Chișinău - 2024

DEPARTAMENTUL PENTRU
RELAȚIA CU REPUBLICA MOLDOVA

Valeriu DULGHERU

**MĂNĂSTIREA ȚÎPOVA –
UN SANCTUAR AL CREȘTINĂȚII
DE EST**

Chișinău, 2024

CZU 271(478)

Autor: Valeriu Dulgheru

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Mănăstirea Țîpova – un sanctuar al creștinătății de est / Autor: Valeriu Dulgheru. – Chișinău : [S. n.], 2024 (Tipogr. „*Bons Offices*”) – 36 p.

: fot.

100 ex.

ISBN ??????????????????????

Concepția și structura lucrării: **Valeriu Dulgheru**

Procesare computerizată: **Valeriu Dulgheru**

Tehnoredactare: **Valeriu Dulgheru**

Coperta: **Valeriu Dulgheru**

Tipar: **Bons Offices**

Acest bucllet publicat în cadrul proiectului „*Promovarea culturii Cucuteni, istoriei tehnicii și tehnologiilor în arealul urban și rural din RM*” a fost tipărit cu finanțarea Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova (D.R.R.M.): www.drmm.gov.ro. Conținutul acestui bucllet nu reprezintă poziția oficială a Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova (D.R.R.M.).

ISBN ??????????????????????

© V. Dulgheru, 2024

GENERALITĂȚI

*„Să nu mai fim paraziții unor glorii desuete.
Să nu mai vorbim de idealuri, ci să edificăm
istoria propriei noastre identități”.*

(Emil Cioran)

Aflat dintotdeauna în calea intereselor geopolitice ale mai marilor (ca număr de locuitori și teritoriu, nu și ca valoare culturală) și mai puternicilor vecini, spațiul românesc a fost din veac un fruct dorit, și de aceea furat mereu, în fel și chip. Ni s-a furat istoria. Ni s-a furat identitatea. Ni se mai fură încă limba.

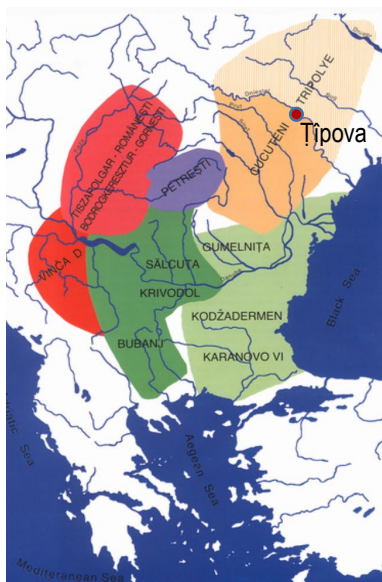
„Spațiul Carpato-Balcano-Pontic – leagănul civilizației europene – locul de naștere a vechii limbi latine „latina prisca”, – locul de naștere a primului sistem de scriere” – iată ideile de bază, care trebuie studiate de către istorici. Străinii ne spun că noi, românii, nu suntem niște intruși urcați în trenul istoriei, nu am fost simpli observatori la marile evenimente istorice, care au marcat civilizația umană, cel puțin pe cea europeană, ci dimpotrivă, participanți activi la acest proces. „Civilizația s-a născut acum 13-15 mii de ani acolo unde astăzi se găsește poporul român...” (William Schiler); „Nu ne este permis să ne îndoim că națiunile pelasge formară poporul latin” (F. Colson); „Spațiul, din care au pornit indo-europenii, este situat între Valea Dunării, Marea Egee și Marea Neagra” (Bosch Gimpera); „...localizarea centrului principal de formare și extensiune a indo-europenilor trebuie să fie plasată la nordul și sudul Dunării” (Gordon W. Childe); „...formarea popoarelor indo-europene se află în zona de naștere a culturii danubiene” (Diakonoff); „Romania este vatra a ceea ce am numit Vechea Europa” (Marija Gimbutas); „Geții au avut propriul lor alfabet cu mult înainte de a se fi născut cel latin (roman)” (Bonaventura Vulcanius); „...dicii, strămoșii Românilor, și-au formulat probabil o scriere cu sute de ani înaintea Sumerienilor” (D. Balașa). Iată doar câteva crâmpeie din mulțimea de surse, în special străine, care spun deschis acest lucru. De ce atunci suntem atât de resemnați în fața unor vecini, care se consideră mari, dar cărora le ajung degetele de la mâini pentru a calcula vechimea, în secole, a neamurilor lor?

Multiplele vestigii descoperite de arheologi, decodificarea informației conținută în ele (deosebit de interesante sunt abordările regretatului Andrei Vartic, cel care putea ore întregi să vorbească despre marea cultură a stră-strămoșilor noștri), vorbesc despre vechi urme ale omului primitiv în acest spațiu. Cel mai vechi complex, de peste 45000 de ani, a fost descoperit în apropierea Hotinului. De asemenea, amuletele de la Brânzeni, din Basarabia, descoperite de arheologul Nicolae Chetraru, care au o vechime de peste 36000 de ani. Ș.m.a.

Nimic nu apare din nimic și în acest sens putem presupune că leagănul civilizațiilor europene ar fi fost spațiul carpato-danubiano-pontic, care a prezentat un veritabil fond local, fiind precursorul culturilor Criș-Starcevo, Hamangia, Boian, Gumelnița, Cucuteni, Sălcuța, Petrești ș.a.

O analiză sumară demonstrează că marile civilizații ale lumii s-au constituit în bazinele marilor fluvii: cea egipteană – în bazinul Nilului; indiană – în bazinul Indului și Gange; chineză – în bazinul râului Yangtze (Fluviul Galben); Mesopotamiană – între fluviile Tigru și Eufrat. Cu un grad

mare de probabilitate se poate conchide că civilizația europeană a luat naștere în bazinul hidrografic al Dunării. Oricare ar fi adevărul provenienței civilizației europene, cert este că ea a luat naștere în spațiul carpato-balcanic-dunărean cca 8000 de ani în urmă. Drept argumente avem multiplele mărturii și dovezi. Cele mai avansate culturi europene din acea perioadă, cultura Hamangia (5500-4600 î.Hr.) și Cucuteni (4600-3500 î.Hr.), au apărut în acest spațiu (dinastiile Egiptului Antic își iau începutul apr. 3000 î.Hr.). Ulterior din aceste culturi au luat naștere civilizația pelasgică (hiperboreeană), din care ulterior s-a desprins poporul traco-get „cel mai

Harta răspândirii celor mai importante culturi europene.

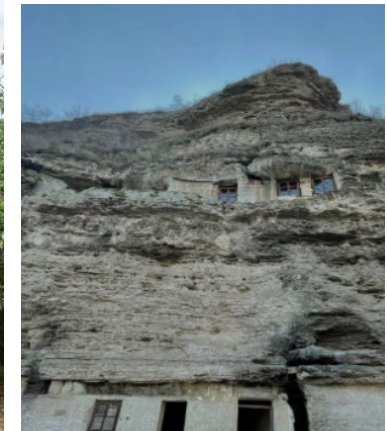
mare dintre toate popoarele” Europei (Herodot). „Patria Hiperboreilor era, după cum ne spun cei mai însemnați autori, în părțile de nord ale Dunării de jos și ale Mării Negre... Ei au fost cei dintâi cari au adunat în societate familiile și triburile răspândite prin caverne, prin munți și păduri, au întemeiat sate și orașe, au format cele dintâi state, au dat supușilor săi legi și au introdus în modul lor de viață moravuri mai blânde” (Nicolae Densușianu). De altă parte Strabo scrie: „Cei de întâi, care au descris diferitele părți ale lumii, ne spun că Hiperboreii locuiau deasupra Pontului Euxin, a Istrului și a Adriei”. „...Nu, nu ne este permis să ne îndoim că națiunile pelasge formară poporul latin...Este incontestabil că pelasgii contribuiră la fondarea Romei. Pentru ce să ne mirăm atunci că pelasgii panonieni, că pelasgii din Tesalia, din Macedonia, că pelasgii Daciei vorbiseră și conversaseră dialectul lor național, pelasgicul vlah, care a purtat în Italia numele de latin?”, scrie și cunoscutul publicist și om politic francez Felix Colson.

În Atlasul german din 1826, pe o hartă care ilustrează popoarele Europei de răsărit în anul 900, se specifică: „*Wahalen oder Rumumy*”. Este astfel numit teritoriul ce se întindea din Panonia până la Nipru. În anul 1554, la Roma apare „*Historia de Omnibus Gothorum*” a lui Joannes Magnus, care vorbește despre geto-daci ca despre poporul formator al Europei. Anul 1687 constituie un moment deosebit pentru istoria spațiului carpato-dunărean, când apare, la Upsala, lucrarea președintelui Academiei de Științe a Suediei, Carolus Lundius, „*Zamolxis Primus Getarum Legislator*”, o lucrare deosebit de documentată despre geto-daci. Faptul că slujba în bisericile ortodoxe, la vremea aceea, era ținută în limba dacică, „*Latina prisca*”, nu ne poate mira. Găsim aici primele note muzicale din istoria Europei, „*Imnul tinerilor blaki*”, de credință față de Țară și domnitorul Vlad. „*Avem o istorie multimilenară cum n-o au multe neamuri*”, spunea cu mândrie N. Iorga. Aflată însă „*în calea tuturor relelor*” (vorba cronicarului!), România a tot risipit din bogățiile sale multimilenare, astfel că cei care o vizitează acum văd doar sărăcia materială de astăzi și nicidecum bogăția sa culturală și spirituală. Probabil că avem și noi partea noastră de vină: prea nepăsători suntem cu minunatul tezaur cultural, pe care l-am moștenit.

MĂNĂSTIREA ȚİPOVA – O CETATE LA GRANİȚA DE EST A CREȘTINĂȚII

Situată pe malul stâncos al Nistrului (cca. 100 km nord de Chisinau), Mănăstirea Țipova se distinge ca un ansamblu monastic rupestru remarcabil, probabil cel mai impresionant din Moldova și unul dintre cele mai mari din Europa. Cu certitudine complexul monastic Țipova este unul dintre cele mai vechi și cele mai valoroase monumente istorice ale neamului. Este o capodoperă arhitecturală rupestră din Moldova, care uimește prin complexitatea sa. Cu multiple niveluri ce se întind pe o suprafață generoasă, cu peste 20 de încăperi conectate prin scări și galerii interioare, acest ansamblu reprezintă o comoară de conexiuni și pasaje. Această mănăstire odinioară adăpostea peste 700 de călugări în schiturile sale, iar în prezent în împrejurimi se găsesc sute de chilii călugărești. Probabil, această mănăstire, ca și multe altele de pe malul Nistrului, a servit ca adăpost și apărare populației creștine de tătari încă în a doua jumătate a sec. al XIII^{-lea}. Această opinie o preia și arhimandritul Vissarion Puiu în lucrarea „*Monăstirile din Basarabia*”, editată în 1919, în care menționează că „...*de cine a fost înființat acest schit nu se știe. Se presupune, că și acest schit, ca și toate peșterile săpate în malurile Nistrului, a slujit creștinilor drept refugiu de frica tătarilor, încă prin veacul al XIII^{-lea}*”. Și academicianul Ștefan Ciobanu presupunea originea lor foarte veche, din „*primele veacuri ale creștinismului*”, și funcția lor de „*adăposturi în timpurile grele de mai pe urmă*”. Dintre publicațiile recente se evidențiază lucrarea „*Mănăstirea Țipova*”, publicată în anii 2005 și 2007 în limbile română și rusă de către Ludmila Eftodi și Ion Grițcu. În această lucrare, bine ilustrată, în baza publicațiilor cunoscute sunt expuse anumite evenimente din istoria mănăstirii rupestre, a celei terestre și a satului Țipova, dar și un șir de legende atestate în perioada interbelică sau culese recent în satele din împrejurimi.

Originea comunității monahale datează de mult înaintea înființării statului feudal moldovenesc. Complexul monastic este format din două mănăstiri legate una de alta prin scări, treceri interioare și balcoane. Una dintre mănăstiri își are începuturile prin sec. XI-XII, iar ce-a de a doua prin sec. VI-VIII. Cine și când au înființat aceste mănăstiri rămâne o taină a

Mănăstirea Țipova: secvențe rupte din timp.

istoriei. Se presupune că încăperile rupestre au fost săpate de băștinași pentru a se refugia de atacul tătarilor și mai târziu monahii au înființat aici schitul, devenit apoi mănăstire. Se spune că unele chilii au fost săpate în stâncile malurilor Nistrului încă din secolele X-XII, cu rol de protecție împotriva invaziilor barbare din stepele ucrainene. Legendele „*spun*” că în timpul luptelor cu cotropitorii aici erau pregătiți ostași, care se remarcă prin calități de luptă de excepție. Acești „*ostași-minune*” puteau să se miște fulgerător prin aer, pe stâncile abrupte și erau în stare să distrugă armate întregi. Se „*afirma*” că în aceste galerii și astăzi se găsesc arme, cărți, obiecte de cult de mare preț și alte bogății, adăpostite aici în secolele trecute.

Construită pe vârful stâncilor abrupte, amplasată la o înălțime de 100 de metri deasupra apei Mănăstirea Țîpova dezvăluie o panoramă fermecătoare a luncii fluviului Nistru. Sculptată în piatră calcaroasă, urme ale vechii Mări Sarmatice din acest spațiu, Mănăstirea Țîpova păstrează primele încăperi ale schitului, dispuse inițial mai la nord, într-o stâncă deasupra unui mal abrupt. Meșterii anonimi au valorificat relieful locației, transformând masivul de piatră într-o creație arhitecturală subordonată viziunii artistice. Ansamblul monastic cuprinde trei niveluri, adăpostind mai multe încăperi, inclusiv două biserici. Prima biserică, ridicată în secolele XIII-XIV, și cea de-a doua, construită în secolele XVI-XVIII, coexistă cu clopotnița, chiliile, trapeza, cămarile și alte spații necesare vieții cotidiene, edificate în secolul XIX.

Odată cu liniștirea vremurilor, monahii au ieșit deasupra malului și au fondat schitul și gospodăria de astăzi. În special după anul 1756, când pământul schitului a fost donat de Radu Racoviță mănăstirii Dobrovăț din județul Vaslui. În 1776, monahul Bartolomeu, fondatorul mănăstirii Saharna, a revigorat schitul, reparațiile chiliilor și bisericii, relansând slujbele. Acest an a marcat începutul extinderii prosperității mănăstirii, cu biserica rupestră reconfigurată pentru spații mai ample și acces ușurat.

Cum a apărut acest impresionant sanctuar cu o mare încărcătură spirituală? Există câteva legende și istorii, care se împletesc în acest sanctuar. Se spune că Mănăstirea Țîpova a fost locul în care domnitorul Moldovei,

Ștefan cel Mare și Sfânt, s-a căsătorit cu Maria Voichița. Spiritul Mariei Voichița este adesea asociat cu o apariție în alb, vizibilă noaptea. O altă poveste aduce în discuție prezența Mariei Voichița și a fiicei sale, Marusca, în formă de entități spiritual, care își găsesc odihna în aceste locuri. O legendă mai veche sugerează că în apropierea cetății geto-dace a petrecut ultimii ani din viață poetul Orfeu din mitologia greacă. Legenda spune că el a fost înmormântat sub o lespede de piatră la poalele cetății. Conform spuselor, mormântul său poate fi recunoscut prin lespede, care prezintă șapte găuri. Această poveste este însoțită de cercetători, care au descoperit o astfel de lespede în apropierea sitului Țîpova.

La intrarea în pitorescul defileu de la Țîpova se înalță un deal reliefat, care găzduiește o cetate din pământ a geto-dacilor, datând din perioada antichității (secolele IV-III î.Hr.). De-a lungul timpului, bastioanele acestei cetăți au supraviețuit și pot fi admirate și în prezent.

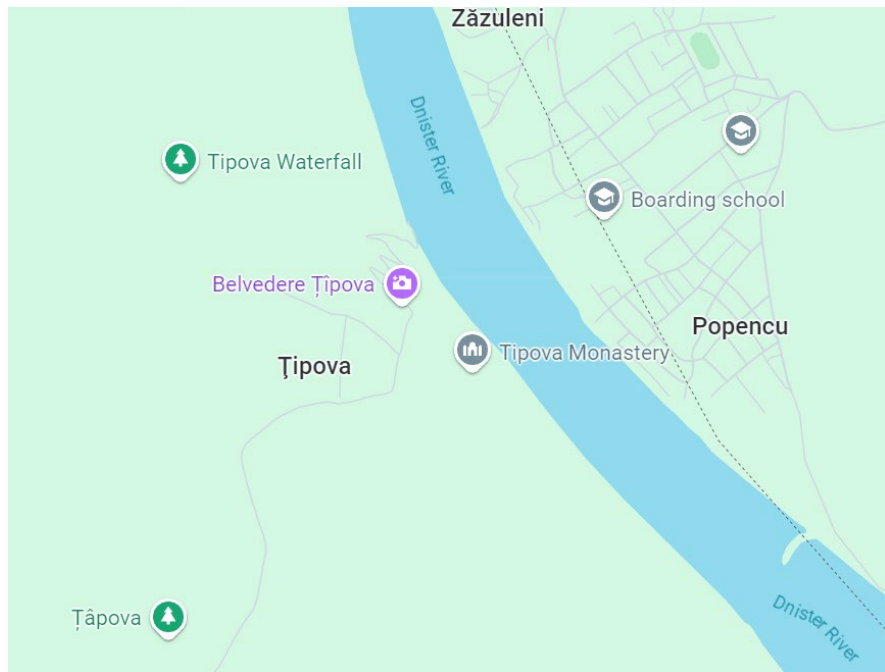
Mănăstirea surprinde prin îmbinarea părții noi cu cea veche, evidențiindu-se prin forme geometrice bine definite. În interiorul bisericii se remarcă un iconostas și cinci rânduri de icoane ce datează din a doua jumătate a secolului al XVIII^{-lea} și începutul secolului al XIX^{-lea}. Aceste elemente îmbogățesc experiența vizitatorilor și îi introduc în istoria și arta bogată a acestui loc fascinant.

Peisajul din zona aceasta este pur și simplu uluitor: apele liniștite ale Nistrului, stâncile abrupte, în care se ascund sute de chilio și grote, frumusețea naturii și a cascadelor. Râușorul Țîpova, care se revarsă în Nistru, formează o serie de cascade cu înălțimi între 10 și 16 metri, care antrenează mai multe mori de apă. Urmată de un drum puțin anevoios, călătoria ajunge la aceste cascade impresionante, una dintre cele mai mari din regiune.

Mănăstirea, adăpostită de stânca milenară, pe care se ridică, a slujit ca un scut de apărare pentru moldoveni în decursul secolelor, în lupta lor pentru libertate și independență. Cu o istorie de mănăstire-bastion, a protejat generații întregi de localnici de robia tataro-turcă, devenind o amintire vie în conștiința poporului. Mănăstirea a fost închisă în 1949 de către regimul sovietic și redeschisă în 1994, continuând astăzi să funcționeze ca un loc de spiritualitate și conexiune cu istoria bogată a Moldovei.

Rezervația peisagistică Țipova – un ecosistem unic

Rezervația peisagistică Țipova este situată pe malul drept al fluviului Nistru, între satele Horodiște și Țipova (raionul Rezina). Suprafața rezervației constituie 306 ha. Rezervația naturală din Țipova se întinde în jurul pitorescului sat cu același nume și dezvăluie un relief fascinant, modelat de milenii de fluviul Nistru. Terasele vechi pliocene ale acestui fluviu au

creat un peisaj terestru încântător, cu o altitudine relativă de 120-150 m (altitudinea absolută fiind între 220-230 m). Formația acestui peisaj a fost puternic influențată de valea în formă de chei a râului Țipova și ale afluenților săi.

Pe măsură ce râul Țipova se adâncește în depozitele argilo-nisipoase ale Bessarabianului, devine permanent și creează o varietate de caracteristici geologice. În aval, albia râului se adâncește în straturi de calcar, facilitând infiltrarea apei în cavitatea subterană și formarea unui număr impresionant de izvoare. Această rețea de izvoare contribuie la menținerea unui flux constant al râului, adesea apărând în peisaj sub forma pitoreștelor cascade.

Peisajul este împodobit de văile înguste și adânci ale râului Țipova și ale afluenților săi, precum și de formațiunile carstice, cum ar fi dolinele și peșterile din versanții abrupti ai cheilor. Aceste caracteristici geologice îi conferă rezervației un grad înalt de atractivitate, creând un mediu sălbatic și fascinant.

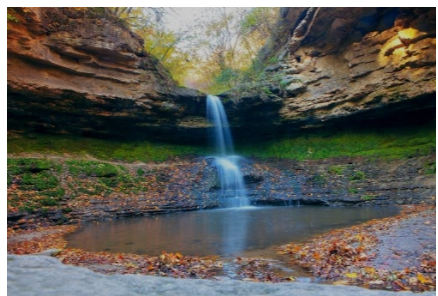
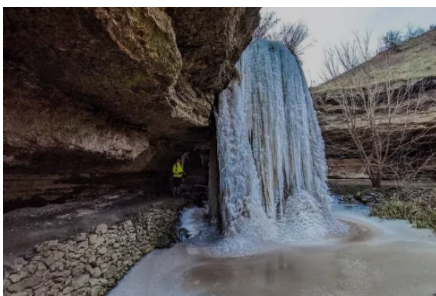
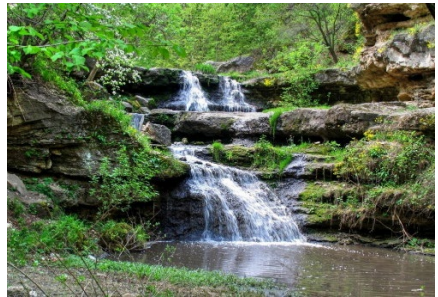
În plus, peisajul este îmbogățit de vegetația petrofită, care îmbracă versanții calcaroși ai văilor, adăugând o notă vibrantă și ecologică peisajului pitoresc. Rezervația din Țipova oferă o experiență de neuitat pentru cei dornici să descopere minunile naturale și geologice ale acestei zone unice din Moldova.

Cascadele Țipova – descoperă peisajele unice

Cascadele din Țipova sunt elemente naturale semnificative, aducând un sentiment de liniște în peisajul pitoresc al Moldovei. Râșorul Țipova se curbează cu delicatețe către Nistru, formând o serie de cascade cu înălțimi cuprinse între 10 și 16 metri. Aceste cascade nu doar oferă o priveliște plăcută, ci au avut și o importanță practică în trecut, alimentând morile de apă din zonă. Pentru cei cu dorința de aventură și explorare, accesul la aceste formațiuni naturale necesită o scurtă călătorie pe un drum poate nu tocmai ușor, dar cu fiecare pas, descoperirea devine tot mai evidentă. Odată ajunși la cascade, vizitatorii pot admira dimensiunea și frumusețea lor, acestea numărându-se printre cele mai înalte cascade din zonă.

Cu stânci înconjurătoare și peisaje naturale atrăgătoare, cascadele Țipova reprezintă un loc potrivit pentru pasionații de natură, fotografie și aventură. Această parte interesantă a Moldovei așteaptă să fie descoperită de către cei curioși, oferind o experiență memorabilă în mijlocul naturii și frumuseții ei discrete.

Turiștii sosiți aici mai pot vizita un defileu impresionant din cadrul rezervației peisagistice „Țipova”. Pe un mal abrupt de aici, în antichitate (sec. IV-III î.Hr.) a existat o cetate din pământ a geto-dacilor. Bastioanele ei pe promotoriu s-au păstrat până în zilele noastre.

Rezervația peisagistică Țipova

COMPLEXUL MONASTIC RUPESTRU DE LA ȚIPOVA, URIAȘ TEMPLU SOLAR ȘI OBSERVATOR ASTRONOMIC AL ANTICHITĂȚII*

Andrei Vartic, dr.fiz.mat.

„Schitul Țipova are o bibliotecă bogată în cărți românești din veacurile XVII-XVIII, iar obștea este compusă din 16 călugări, toți români”
(Zamfir Rally Arbore. Basarabia în secolul XIX, București, 1898)

Împăratul bizantin Constantine Porohyrogenitus scria în anul 950 [1], despre existența a șase orașe părăsite pe malul drept al Nistrului, informatorii lui, inclusiv cei pecenegi, comunicând de biserici și cruci vechi, distruse, realizate „în vechime din piatră poroasă”. Știința arheologică confirmă și informația Porphyrogenitului, care așeza hotarele imperiului bizantin pe Nistru în acea „vechime” (este vorba, probabil, de vechimea iconoclaștilor, susține părintele protoiereu Petru Buburuz, fiindcă urmele adoratorilor icoanelor, izgoniți din Constantinopol, se văd și acum în complexele monastice de pe Nistru), dar și harta lui Ptolomeu, mai veche cu vreo 700 de ani. Pe tot întinsul Nistrului, de la Hotin și până la mare, s-au descoperit mari dave getice și chiar tracice, cea de la Saharna, cu excepționale artefacte, datând din secolul XI d.Hr. [2], dar și uriașe complexe monastice rupestre, majoritatea cu vechime precreștină. Arheologul Ilie Borzicac menționat la acest simpozion că davele getice nistrene stau deasupra complexelor rupestre din stânca Nistrului, fapt care sugerează că germeii acestor complexe au fost construiți de geto-daci și că, după opinia lui, multe din actualele chilii ale schivnicilor ortodocși au fost la origine sarcofage ale unor înalți demnitari geto-daci. Arhitectul Eugen Bâzgu, restaurator și cercetător al acestor complexe, estimează numărul aproximativ al chiilor din cele 45 de complexe rupestre nistrene la aproximativ 40 000 [3]. O cercetare importantă a resurselor documentare privind complexul monastic ortodox de la Țipova, denumit și mănăstirea de la Horodiște, a realizat cercetătorul Sergius Ciocanu [4].

Complexul monastic rupestru de la Țipova (pentru comoditate noi vom folosi denumirea lui actuală, utilizată și în decizia guvernului RM despre

conservarea și utilizarea eficientă a rezervațiilor peisagistice Saharna și Țipova [5]), pe care le-am cercetat anul acesta de la echinocliul de primăvară până la cel de toamnă, face parte anume din aceste vestigii tracice și chiar pre-tarcite foarte vechi, apoi getice și creștine și reprezintă, după opinia noastră, modele exemplare de continuitate geto-dacică în spațiul românesc timpuriu, ba chiar și modele de trecere non-violentă și non-politică de la monoteismul dacic la cel creștin, așa cum susține și Mihail Sadoveanu în „*Creanga de aur*”. Început în timpuri imemorabile în stânca de calcar a Nistrului, complexul monastic rupestru de la Țipova, un adevărat Athos românesc, se află în imediata apropiere a importantei dave getice de la Horodiște (patrulaterul din fig. 1). Cu părere de bine această davă, înconjurată din toate părțile de prăpăstiile unor defileuri săpate în calcar de micii afluenți

Fig. 1. Harta zonei complexului monastic rupestru de la Țipova, cu dave geto-dacică de la Horodiște (patrulaterul roșu), Sihăstria ascunsă în stânca de la nord de satul Țipova (punctul roșu) și mănăstirea „Adormirii Maicii Domnului” săpată în stânca de calcar a Nistrului (linia roșie).

ai Nistrului, este puțin cercetată. Speranța noastră este că viitorii cercetători, dotați cu metode și instrumente performante, detașați și de ideologia comunistă, vor putea să cerceteze situl Horodiște mult mai bine. În partea sud-vestică acest vechi oraș getic avea o cetățuie, și tot acolo, unde prăpastia era lipsă, a fost ridicat un impunător val de apărare. Distanța dintre această davă și complexul monastic rupestru este aproximativ 2340 m. Drumul prin defileu între cetate și complexul rupestru este de o mare frumusețe în orice anotimp datorită reliefului calcaros, prezenței multor cascade fermecătoare, dar și a unor chilii tănuite, vechi tăieturi a pietrei în locuri fără acces, și chiar a unor misterioase „beciuri fără capăt”, așa cum susțin localnicii (care ar putea fi, după opinia noastră, și căi de refugiu a apărătorilor cetății). Complexul monastic rupestru actual este protejat de stat, dar lipsa resurselor financiare și a unei relații eficiente între stat și conducerea actuală a mănăstirii Țipova contribuie la distrugerea naturală și antropică, și chiar devastarea lui de către turiștii care vin aici în număr foarte mare, atrași mai ales de presupusele calități terapeutice și energetice al locului, denumit, din cauza asemănării stâncii Țipova cu un leu (fig. 2), și Sfinxul de pe Nistru.

Fig. 2. Vedere a complexului monastic Țipova de pe unul din vârfulurile cele mai înalte din apropiere.

Fig. 3. Așa numitul Sfinx de la Țipova, văzut de pe scările care duc spre biserica și mănăstirea din deal.

Arheologii și arhitecții restauratori au numărat peste 11 etaje de locuire în diferite timpuri, cel mai important fiind etajul central, format din trei complexe, cel foarte vechi, probabil dacic, apoi cel vechi, cu bisericile Sfântul Nicolae, Sfânta Treime, Înălțarea Sfintei Cruci etc., distrus aproape

total, și cel nou, cu biserica „*Adormirii Maicii Domnului*”, datat, după pisania ultimei reconstrucții, cu anul 1765. Pisania cu referire la reconstrucția din acel an a existat la Țipova până la ocuparea Basarabiei de către Rusia Țaristă, fiind apoi dezlipită de pe perete în 1835 și trimisă Eparhiei Basarabiei [4]. Unele surse însă, susțin că pisania, scrisă cu litere roșii și negre pe perețele proscomidiei, a fost trimisă la mănăstirea Zografu din muntele Athos, de care Țipova era dependentă și care, după cum se știe, a fost ctitorită de Ștefan cel Mare și Sfânt.

Fiind limitată în timp și spațiu editorial, vom prezenta în comunicarea actuală doar câteva din rezultatele cercetărilor noastre, începute la 21 martie a.c. din inițiativa domnului Anatol Plugaru, ctitorul mănăstirii „*Adormirii maicii Domnului*”, participant activ la toate cercetările noastre. Anume în acea zi, determinând orientarea spațială a complexului nou (datat cu anul 1765) noi am observat că el are o poziție excepțională față de nordul geografic și este orientat perpendicular pe direcția 45 grade Nord-Est, adică, previzibil atunci, exact spre răsăritul de soare la Solstițiul de vară. În aceeași zi am cercetat în colțul peretelui estic al proscomidiei bisericii „*Adormirea Maicii Domnului*” o gaură semi-elipsoidală orientată exact spre Est, fapt care ne-a permis să presupunem că întregul complex, și în mod special biserica „*Adormirii Maicii Domnului*” este orientat și spre echinocțiu (așa cum, de altfel, este canonic pentru bisericile ortodoxe, primele raze ale soarelui la echinocțiu trebuind să cadă exact pe prestolul din altarul bisericii). Am luat atunci decizia să cercetăm fundamental complexul și să ne pregătim, prin cercetarea multidisciplinară, pentru evenimentul solstițial de la 21 iunie și cel echinocțial de la 23 septembrie, pentru a confirma ipotezele noastre.

În fig. 4 și 5 sunt prezentate două vederi ale complexului monastic rupestru „*Adormirea Maicii Domnului*”, una (fig.4) din perioada distrugerii totale (mănăstirea a fost închisă de bolșevici în 1949, prima din Basarabia care a avut această soartă, fiind în 1944 bombardată cu tunurile de sovietici dinspre Trasnistria) și alta (fig. 5) din perioada actuală, după reconstrucțiile începute de Anatol Plugaru după proiectul lui Eugen Bâzgu. Amintim aici că unul din ultimii călugări ai mănăstirii nu a vrut s-o părăsească după distrugere și a fost găsit mort pe scările de piatră ale complexului în iarna anului 1952.

Fig. 4. Toamna 1963. Vedere de pe terasa superioară.

Fig. 5. Mănăstirea „Adormirii Maicii Domnului”, 21 martie 2007, după începutul unei noi reconstrucții.

În anii 1988-1990, sub pretextul sanitarizării chiliilor pentru o eventuală reconstrucție, un grup de răufăcători din care au făcut parte și arheologi de la Sanct-Petersburg, și actuali lideri ai partidului comunist din RM, au distrus numeroase straturi culturale, au răzuit pereții pe care erau incrustate inscripții vechi, formule matematice și figuri geometrice, au făcut săpături arheologice ne-autorizate, iar artefactele și scheletele descoperite au fost duse în locuri necunoscute.

Este important să arătăm aici că zona centrală a complexului monastic actual a fost terasată în două nivele deosebit de ingenios într-o vechime încă necunoscută, și că există speranța că straturile culturale ascunse în cei 3-4 metri de terasă vor permite să se facă datarea științifică a fazelor de construcție a complexului și să se refacă fazele de construcție.

Cercetând cele două terase, noi am observat că intrarea principală în complex este de fapt o poartă solară, orientată 45% nord-est, care delimitează exact cele două nivele, unul inferior, pe care s-ar fi aflat până în 1949 dependențele mănăstirii, și altul superior, pe care se află incinta sacră. Diferența de nivel dintre cele două terase, marcată special și cu două scări, perpendiculare una pe alta, este de 180 cm. Distanța dintre zidurile scării în partea de jos este de aprox. 270 cm. Scara ce unește cele două terase are lățimea de aprox. 150 cm. Această scară este lipită de zidul superior, zid care are lungimea de exact 360 cm. Măsurând scara principală de la intrarea în incinta sacră, orientată și ea exact 45 grade nord-est, am aflat că are lățimea tot de 270 de cm, iar lățimea scării pe care în vechime se putea urca spre biserică este de 150 cm. Mai remarcăm aici că în vechime această scară era

ascunsă de ochii celor care navigau pe Nistru sau cercetau mănăstirea de pe celălalt mal, urcarea spre biserică realizându-se pe aceeași scară, dar care începea, însă, de la etajul inferior al complexului. Doar la mari sărbători, atunci când, așa cum povestesc bătrânii, la mănăstire venea lume de pe lume (drumurile ce urcă dinspre Nistru la mănăstire sunt întărite cu ziduri de piatră și par adevărate căi sacre, după cum se mai poate observa în fig. 3) era posibilă intrarea pe scările principale, dar, tot atunci, se închidea accesul spre subteran, mascându-se această intrare cu un podeț de lemn. Bătrânii locului afirmă că și în perioada interbelică monahii de la schitul din stâncă nu permiteau intrarea laicilor în schit, iar când erau strigați de vreun intrus ieșea unul din ei și scria la pomelnic sau primea darurile aduse schitului. Tot ei susțin că tot avutul mănăstirii, inclusiv catapetasma cea veche, icoanele și biblioteca (Zamfir Rally Arbore scria la sfârșitul secolului XIX că la Țipova exista o mare bibliotecă de carte religioasă românească) au fost ascunse de ultimii călugări în catacombele Țipovei, zidite apoi în așa fel ca să nu poată fi găsite de răuvoitori (la fel închizându-se și sursele de apă).

Acum să observăm că măsurarea dimensiunilor complexului rupestru de la Țipova efectuate de noi sunt multipli ai lui 3, fapt care ne-a determinat să afirmăm că unitatea de măsură a lungimii folosită de vechii zidari ai Țipovei a fost piciorul egiptean (1 picior egiptean = 30 centimetri). Deci există cel puțin o legătură metrică între Țipova și spațiul egipteano-mediteranian. Astfel, se poate de presupus, chiar la începutul cercetărilor noastre, dacă nu cumva zidarii Țipovei cunoșteau întregul complex de cunoștințe sacre, științifice, cosmogonice din perioada Egiptului, Sumerului și Greciei Antice (așa cum, de altfel, le cunoșteau și dacii montani din zona cetăților ardelene) și dacă, nu cumva, primele zidiri au fost realizate aici chiar în perioada de înflorire a civilizațiilor mediteraniene. Faptul că Nistrul era navigabil, că, urcând pe el în sus navele grecești, și nu numai, puteau să se ridice ușor până aproape de Lvov (în vremea domniei lui Burebista clima era cu aproximativ 30% mai umedă, deci și Nistrul, susținut și de meandrele și bălțile sale și a afluenților, avea un debit mai puternic), adică în inima Europei, de unde caravanele de mărfuri puteau ajunge practic în toată Europa Centrală, Nordică și Estică, demonstrează de ce și geto-dacii au construit

marile lor dave pe hotarul Nistrului, la Cetatea Albă, Vâșcăuți, Horodiște, Saharna, Japca, Echimăuți, Rașcov, Cosăuți, Rudi etc. De altfel, din punct de vedere al accesului spre zonele strategice ale Europei antice și medievale, Nistrul era mult mai valoros decât Dunărea, permițând schimburi comerciale foarte importante între aceste zone și cele ale Răsăritului și Mediteranei. Chiar și Romanii puteau ajunge fără probleme în Europa Centrală, Nordică și Estică urmând cursul Nistrului, fapt confirmat și de mulțimea artefactelor descoperite de arheologi. Nu e de mirare că în stâncă Nistrului, încă din cele mai vechi timpuri, inclusiv din timpul războaielor troiene, dar în preajma

davelor geto-dacice, strămoșii noștri au construit complexe monastice în care erau adunate și arhivate și cunoștințele celor vechi. Cercetarea sanctualelor dacice din zona centrală a Ardealului, orientarea lor cosmogonică, complexitatea numerologică, geometrismul lor cosmogonic ne-au permis să observăm [9] că și zidurile Țipovei respectă algoritmul geto-dacic, bazat și pe cunoștințele cele mai importante ale antichității și că, în mod încă ne-elucidat, aceste cunoștințe au trecut în arsenalul primilor schivnici creștini așezați pe Nistru.

Tot la 21 martie 2007 noi am descoperit o tăietură cosmogonică foarte importantă realizată cândva în vechime în unghi drept pe palierul superior al Țipovei, la 33 metri sud-est de scara așa numitului „*butoi*”. Acest unghi drept (fig. 7) dă cheia cercetării multidisciplinare a Țipovei, fiindcă ea orientează antropic, științific, dar și sacru, întregul complex al Țipovei spre Nordul

Fig. 6. Vedere spre complexul monastic Țipova de pe malul trasnistrean al Nistrului, din comuna Popenki (Popăuți).

Fig. 7. Tăietură dreptunghiulară care indică cu precizie Nordul și Estul (Echinoxul) geografic.

Geografic și Ceresc, spre Solstiții și Echinocții, și a permis să găsim răspunsul atât sub aspect științific, cât și religios la multe din întrebările care au apărut în rezultatele principale ale cercetării, toate celelalte date doveditoare a ipotezelor noastre urmând să fie prezentate în timpul cercetării.

Stadiul cercetărilor comunicate în cartea noastră „*Întrebarea cu privire la paleoinformatică*” [6], cât și cercetările ulterioare ale complexelor numerologice utilizate de Ștefan cel Mare și Sfânt pentru a ornamenta cu ocnițe și firide bisericile construite, dar și orientarea lor spre Solstițiul de vară, ne-au permis să observăm la Țipova matricea primordială 7&9, cercetată de noi pe artefacte paleolitice și neolitice, incizate cu serii numerice, descoperite în toată Europa paleolitică și neolitică. Astfel, la Țipova se pot observa 7 trepte ale scării principale construite pe o lățime de 9 picioare egiptene (fig. 8), 7 petale ale florii desenate pe podul altarului deasupra prestolului (fig. 9) (care are în interior Ochiul Triunghiular al Domnului. Floarea este înconjurată cu un adevărat evantai de pentagrame, și

Fig. 8. Cele 7 trepte ale scării principale de la Țipova, cu lățimea de 270 cm, adică 9 picioare egiptene.

Fig. 9. Floare cu șapte petale din altarul Bisericii rupestre „Adormirea Maicii Domnului”.

ele deosebit de importante pentru descifrarea informației arhivate la Țipova (fiindcă apar spectaculos în centrul stemei lui Ștefan cel Mare și Sfânt)), 9 petale, pe doar o jumătate de circumferință, pe podul naosului, deasupra Ușilor Împărățești ale bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, o floare cu 16 petale ($7+9=16$) în jurul cupolei scobite la mijlocul naosului, și o floare cu 33 petale (veacul lui Iisus Hristos) la limita dintre naos și pronaos (marcat cu două coloane splendide cu opt laturi). Prezintă interes din punct de vedere

științific scările solare de la Țipova, așezate în partea superioară perpendicular una pe alta, iar în cea inferioară orientate spre punctul Echinocțiului. Diferența de nivel – 6 picioare egiptene, distanța dintre cele două ziduri, 7 picioare egiptene, lățimea zidurilor – 12 picioare egiptene, lățimea scării care unește cele două terase – 5 picioare egiptene (fig. 10 și 11). La 21 iunie 2007 soarele răsare la solstițiul de vară exact pe linia zidului

Fig. 10.

Fig. 11.

Scările solare de la Țipova.

inferior al Porții Soarelui de la Țipova, lung de 12 picioare egiptene (fig. 12).

Apariția monumentală a matricei numerologice 7&9, inclusiv în forma $7+9=16$ și în cea de $16 \times 2=32$ și $32+1=33$ într-o construcție despre care avem mărturie scrisă că s-a realizat în anul 1765, confirmată și de straturile de var și lut (cercetate de noi și cu metode fizico-chimice), pune cu totul altfel întrebarea cu privire la cunoștințele pe care le arhivau monahii și monahinele (așa demonstrează pisania de la 1765) în mănăstirile din Evul Mediu românesc și încă la hotarul cel mai vulnerabil al neamului nostru. Numai faptul interpretării Nistrului ca o magistrală de informație (de comunicație) a Antichității și Evului Mediu justifică prezența acestor citadele de cunoștințe universale în acele locuri. Prezența lor permite explicarea științifică (cu măsura de rigoare a misticismului fără de care ortodoxia nici nu poate fi înțeleasă) a apariției monumentale a davelor geto-dacice pe stâncile de calcar ale Nistrului, și arhivarea anume în aceste locuri a cunoștințelor ce au permis arhitecților și pictorilor lui Petru Mușat,

Fig. 12. 21 iunie 2007. Răsăritul soarelui la solstițiul de vară.

Alexandru cel Bun și mai ales, Ștefan cel Mare și Sfânt, să realizeze construcțiile mărețe care sunt actualmente unele din podoabele cele mai importante ale neamului românesc și ale întregii omeniri.

Pentru justificarea celor spuse mai sus biserica Sfântului Nicolae Domnesc din centrul Iașului, construită de Ștefan cel Mare (1491), este ornată în partea exterioară a rotundei altarului cu 9 ocnițe, iar în partea laterală a naosului, cu 7. Și Precista din Bacău are zidite în exterior aceste minuni sacre numerologice, pe care le-am descoperit la Țipova. De asemenea, cum vom arăta pe parcursul studiului, multe alte științe ale antichității. Faptul că aceste cunoștințe erau știute și arhivate în centrele monastice medievale românești (de pildă în mica biserică a schitului Hadâmbu) pune cu totul altfel și întrebarea cu privire la creștinarea getodacilor, și apariția magnifică a centrelor monastice românești medievale, inclusiv a excepționalei arhitecturi sacre medievale românești, frumoase și mistice după opinia noastră [7], odată cu fondarea principatelor române imediat după retragerea mongolă din spațiul carpato-dunărean și nistrean (de către miticii Basarabi și Mușatini, și ei urmași ai unor Negri-Vodă de neam caraulghic, cum spuneau scribii persani ai mongolilor [8]).

21 iunie, 2007. Solstițiul de vară zidit la Țipova

Pe parcursului cercetărilor sistematice la Țipova, am avut ocazia să observăm de mai multe ori cerul înstelat. Lipsit totalmente (din cauza înălțimii stâncii) de zona apuseană și sudică acest cer oferă posibilitatea cercetătorului să urmărească în voie constelațiile ce se rotesc în jurul Polului Nordic Ceresc, actualmente localizat lângă Steaua Polară din constelația Carului Mare. Carul Mare, Carul Mic, Dragonul, Casiopeea, alte constelații ce se rotesc în jurul Polului Nord Ceresc. Toată mișcarea anotimpurilor, toate migrațiile planetelor ce răsar la orizontul perfect al Țipovei (datorită câmpiei trasnistrene) pe cerul nordului și al răsăritului, mișcarea cu adevărat sacră a Căii Lactee, dar, cum spuneam, mai ales fenomenele de la orizont, unde răsare și Soarele, și Luna, și planetele transformă complexul monastic de la Țipova într-un observator astronomic perfect, poate unul din cele mai perfecte din toată lumea. Apariția luminii electrice în satul de peste Nistru, denumit Popenki, adică Popăuți, încurcă uneori cercetării, după cum și zgomotele vieții de acolo (mașinile, tractoarele, câinii, vacile, pescuitul, scăldatul) s-ar putea să încurce unei profunde meditații a celor care s-ar retrage la Țipova pentru apropierea isihastă de Dumnezeu. Minunile observate de noi la Țipova pe cerul înstelat necesită încă cercetări temeinice și, mai ales, sistematice. Nu poți afla cunoștințele celor vechi despre Cerul Înstelat, locul acelor cunoștințe în viața lor de asceți, de monahi și monahine sau de mireni doar în urma unor cercetări ocazionale – deci un centru de cercetare neconținută a fenomenelor cerești se impune la Țipova). Dar noi putem spune acum cu certitudine că viețuitorii Țipovei au cunoscut fundamental Cerul Înstelat, răsăritul Soarelui și trecerea lui prin constelații, întâlnirile răsăritului și apusului de soare cu răsăritul și apusul Lunii și planetelor, locul acestor evenimente în viața sacră, dar și cea de toate zilele a omului. Acum nu ne mai miră apariția atât de spectaculoasă a semnelor M (sau W), incizat pe un os cu vechimea de peste 18.000 ani, sau a unor mostre cu scris unghiular și numerologic paleolitic, descoperite de Ilie Borzicac la Cosăuți [5], alt complex antic și medieval magnific de pe Nistru, un adevărat megapolis arheologic, de altfel ca și la Rudi, Vadul-Rașcov, Saharna, Țipova, Brânzeni, Trinca, Buzdujeni și multe altele din Basarabia.

Cercetările răsăritului și apusului de soare la Țipova în zilele dinaintea solstițiului, ne-au demonstrat că putem aștepta răsăritul soarelui mai repede pe linia zidului de jos al porții, decât pe cel superior, despărțite pe verticală, așa cum am arătat mai sus, de un nivel de 180 cm sau 6 picioare egiptene. Așa s-a și întâmplat. Echipa noastră de cercetare, adunată de Anatol Plugaru, au urmărit în zorii zilei de 21 iunie una din cele mai frumoase armonizări a solstițiului de vară cu viața omului. Soarele a răsărit exact pe linia zidului de jos a Porții Soarelui (așa o vom numi în continuare), lungă de 360 cm, adică de 12 picioare egiptene (fapt care sugerează și o posibilă marcă cu ajutorul acestei zidiri a lunilor unui an solar de 12 luni a câte 30 de zile fiecare) și a marcat și numeroase construcții atât în partea cea nouă, cât și în cele vechi ale complexului.

Cercetarea din 21 iunie 2007 a demonstrat că practic tot ce este tăiat în calcar la Țipova, pe verticală, dar și pe orizontală, este orientat sau legat de răsăritul soarelui la Solstițiu. Aceste date ne permit să afirmăm că:

- locul pentru zidirea Țipovei a fost ales și pregătit special anume pentru această menire solstițială în urma unor vaste observații și cercetări, inclusiv a fenomenelor cerești, realizate într-o foarte lungă perioadă de timp;

- complexul rupestru al Țipovei la origine a fost probabil un templu solar egiptean, grecesc sau dacic, poate chiar și mai vechi, primordial, paleolitic, date pentru prezentarea acestei ipoteze existând la Ripiceni-Izvor, Mitoc, Brânzeni, Trinca, Cosăuți și alte stațiuni paleolitice din arealul carpato-nistrean;

- solstițiul a fost cunoscut și folosit de schivnicii creștini, așezați în aceste locuri încă din epoca apostolică și patristică;

- monahii ortodocși au cunoscut știința arhivată la Țipova cel puțin până la anul 1765.

Urmează să aflăm din cercetările viitoare ale complexului la ce a folosit această zidire religioasă și științifică. Dar dacă această parte a Țipovei, cercetată de noi, a fost construită (reconstruită capital) în anul 1765, așa cum sugerează pisania trimisă la Zografu, dar și datele incrustate pe pereții și podul chiliilor, atunci atitudinea față de monahii din Evul Mediu românesc va trebui revăzută. Mai mult, enigma apariției ca din senin a excepționalei

arhitecturi și picturi medievale ortodoxe în spațiul românesc, apariția Putnei sau a Neamțului, a „*Batjocoririi lui Iisus*” de la Voroneț sau a „*Cavalcadei Sfintei Cruci*” de la Pătrăuți va putea fi, cel puțin parțial, descifrată, iar arhitecții, zidarii și pictorii acestor minuni vor putea fi declarați, în sfârșit, recunoscuți.

Coroborate și cu alte cercetări ale noastre în complexe dacice din munții Orăștiei, județul Hunedoara [9], descoperirile solstițiale de la Țipova ne mai arată că există o legătură între solstițiile observate de noi la Costești, Blidaru sau sanctuarele de la Grădiștea de Munte, și cel observat la Țipova. De asemenea, observarea acestui fenomen la Țipova se face prin citirea constelațiilor Cerului Nordic Înstelat, mai ales prin mișcarea zilnică, lunară și anuală a Dragonului, prin detașarea evidentă de fenomenele Cerului Sudic (lucru foarte important pentru înțelegerea originalității cercetărilor locale, nistrene, care au avut loc la Țipova încă în vechimea vechimii), prin punctarea Solstițiului cu șiruri ale anumitor numere, cum ar 7 și 9 și, mai ales 5, numărul sacru al dacilor. La Țipova mai tot este legat prin zidire antropică de acest număr miraculos ce descrie și pentagrama, steaua cu cinci colțuri, purtătoare a atâtor mistere, inclusiv a secțiunii de aur, atât de frecventă la Țipova, dar, cum se știe, și pe stema lui Ștefan cel Mare (la loc de frunte, chiar pe fruntea Bourului sacru, deasupra unei luni enigmatice, leagăn al Mântuitorului sau ancoră a Maicii Domnului, asupra căreia vom reveni la locul potrivit). Mai arătăm aici că în partea de jos a scării monumentale care face legătura ceva mai sus între cele două paliere principale ale complexului nou, există o mică scară din cinci trepte, după opinia noastră o importantă scară inițiativă, orientată exact spre răsăritul de soare de la Solstițiul de vară.

Cercetarea altor puncte de legătură ale zidirii de la Țipova cu solstițiul de vară a demonstrat că, de pildă, chiliile de la nivelul inferior de pe terasa superioară nu sunt depozite alimentare, așa cum susțin practic toți cei care vizitează Țipova, ci (probabil) laboratoare de observare a fenomenelor cerești și chiar arhivatoare a fenomenelor observate. La 21 iunie 2007 Soarele a răsărit exact în mijlocul unei hrube de la nivelul de jos al complexului nou, așa cum se vede în Fig.13, apoi din enigmaticul beci aflat mai jos de Porțile Solare (14 - din interior, 15 - din exterior), iar acest răsărit

Fig. 13.

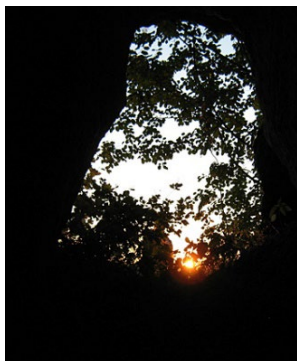

Fig. 14.

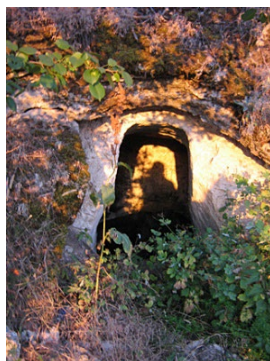

Fig. 15.

Observarea Răsăritului de Soare la Solstițiu.

ne-a condus mai apoi spre uluitoare arhive de cunoștințe, încrustate în lutul ce a acoperit pereții. Pe tot cuprinsul uriaș al complexului primele raze ale Solstițiului de vară marchează locuri însemnate special, construcții sacre sau de marcarea a evenimentelor calendaristice, unul din cele mai importante fiind observatorul din complexul vechi, unde printr-o gaură specială din stâncă este proiectat la solstițiul de vară pe peretele opus un pește, simbolul primilor creștini.

Mai jos de poarta solară se află o altă construcție misterioasă, un beci de tip chilia unui zăvorât, cu o linie secantă tăiată de jur-împrejur, cercetată și în construcțiile dacice din Ardeal, enigma căreia a fost în parte rezolvată tot la solstițiul de soare de la 21 iunie. Observând răsăritul de soare și în acel beci, am ajuns la concluzia că acea construcție avea funcții de observator astronomic, inclusiv acea de a însemna poziția extremă a răsăritului de soare la solstițiul de vară. Acel mic edificiu are și funcții sacre, dar despre ele vom putea să vorbim într-un alt studiu. Mai atragem atenția celor care se interesează de vechimea carpato-dunăreană și nistreană că forma intrării în acest beci misterios de la Țipova seamănă destul de mult cu cea a cetății de scaun a dacilor de la Grădiștea de Munte, cunoscută în antichitate și ca Sarmisegetusa Regia.

Cercetările noastre de la Țipova ne-au dat posibilitate să vedem mai bine legătura fenomenelor cerești cu ciclul sacru al sărbătorilor creștine, primul indice fiind a treia zi după solstițiu, adică 24 iunie (e vorba de stilul

nou care leagă bine epoca lui Iisus de evenimentele cosmosului, nu de cele ale omului) când este sărbătorită Nașterea lui Ioan Botezătorul, înaintemergătorul, prima mare sărbătoare creștină de după solstițiu. Apostolii au legat viața și faptele Mântuitorului anume de evenimentele cerului, de mișcările Soarelui și Lunii, dar și a cerului înstelat, și nu de închipuirile oamenilor, cum ar fi împăratul Cezar sau papa Grigorie. Fiindcă noi sărbătorim învierea Mântuitorului în prima duminică după prima lună plină de după echinocțiul de primăvară (deci este vorba despre o armonizare a mișcării Soarelui și Lunii pe bolta cerească), ar trebui să legăm și celelalte sărbători religioase, cum ar fi Nașterea și Botezul Mântuitorului, nașterea și Adormirea Maicii Domnului, zilele principalilor apostoli etc, etc de Solstiții și Echinocții. Faptul că apostolii și primii părinți de după ei anume așa au procedat ne demonstrează zidirea complexului monastic rupestru de la Țipova, observator solar, lunar și stelar, dar și veritabil templu ortodox multifuncțional, construit de cei vechi în stânca de calcar de pe malul drept al Nistrului, la hotarul de Est al românității, cândva și hotarul de Est și al creștinătății, și al civilizației europene, acolo unde există o veritabilă orientare naturală spre cerul înstelat, dar și spre linia orizontului la răsărit de soare, lună și stele. Faptul că principalele zidiri ale Țipovei sunt orientate exact spre Solstițiul de vară, că linia fațadei complexelor este perpendiculară pe cea a Răsăritului de la Solstițiul de vară și că această linie este orientată exact 45 grade Nord-Est, ne arată și cât de importantă pentru cei vechi era dubla cruce a marcării punctele cardinale geografice împreună cu cele ale solstițiilor și echinocțiilor. Noi am descoperit această dublă cruce în mai multe locuri la Țipova și imaginea ei va fi prezentată în carte. Crucea dublă de la Țipova ne permite să afirmăm că anume pe Nistru în sus, spre davele geto-dacilor, cunoscuți și pentru faptul că erau anahoreți și neîntrecuți oameni de știință, așa cum susține și Jordanes [10], s-a ridicat Apostolul Andrei și că anume aici, pe creasta semeață a Țipovei, a înfipt crucea legendară, despre care ne amintește tradiția. Faptul că în cursul superior al Nistrului, lângă Hotin, există un sat Cristinești, unde s-au născut și Hâjdăii, nu mai apare acum ca un mister toponimic întâmplător, ci ca o reprezentare a creștinării a neamului, care locuia sedentar pe malul drept al Nistrului.

23 septembrie 2007. Echinocțiul de la Țipova

Primul fenomen spectaculos observat la Țipova în zorii zilei de 23 septembrie 2007 a fost răsăritul și mișcarea pe cer a Luceafărului de Dimineață (fig. 16). Lipsa observărilor sistematice nu ne permite să facem o legătură directă între răsăritul Soarelui la Echinocțiu (fig. 17) și răsăritul, ceva mai devreme, al Luceafărului, dar ce a observat echipa noastră în zorii zilei la Țipova, la 23 septembrie 2007, merită să fie relatat ca un important eveniment ceresc cel puțin pentru importanța acordată lui și de Eminescu, și de tradiția românească. Luceafărul, strălucitor chiar și atunci când se luminase bine de ziua, era un înaintemergător al Soarelui, iar faptul că cei din vechime l-au observat sute de ani la rând nu poate fi pus la îndoială. Mai mult, tradiția creștină arată că evenimentele conceperii miraculoase ale lui Ioan Botezătorul, deci și întreg calendarul cristic, sunt în preajma echinocțiului de toamnă, așa că cercetarea răsăritului Soarelui la echinocțiu și deplasarea magnifică a Luceafărului pe cerul de dimineață al Țipovei este încă o confirmare a simbolisticii solare, lunare și stelare care au stat la baza acestui calendar. La un moment dat, Luceafărul s-a așezat atât de perfect pe zidirea Țipovei (fig.16), încât părea coborât direct din poemul lui Eminescu, ba chiar și stânca, din întâmplare sau cu ajutorul celor vechi, pecetluia relația mistică dintre nemurire și timp, dintre Dumnezeu și om. Soarele a răsărit la 23 septembrie 2007 exact în locul pronosticat din proscomedia bisericii

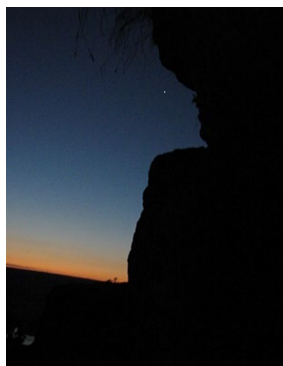

Fig. 16. Răsăritul Luceafărului la Echinocțiu.

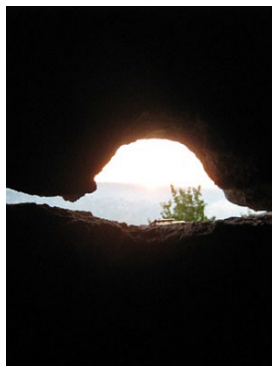

Fig. 17. Răsăritul Soarelui la echinocțiu,

Fig. 18. Răsăritul soarelui la 23 septembrie.

„Adormirea maicii Domnului”, exact la Estul geografic, 45 grade de la linia Solstițiului cercetată la 21 iunie (fig. 18). Mai mult, în strigătele entuziaste ale echipei, primele raze ale Soarelui au căzut exact pe centrul Ușilor Împărătești ale Altarului (fig. 19), pe mijlocul Coloanei din stânga a Bisericii, care marchează spațiul dintre naos și pronaos (fig. 20). Soarele răsare exact în locul unde a fost vechea cruce a mănăstirii și unde, după opinia noastră, a și fost înfiptă prima cruce de Sfântul Apostol Andrei la un echinocțiu de după anul 33 pe care urmează încă să-l aflăm (fig. 21). Echipa a marcat echinocțial nenumărate construcții ale Țipovei, însă putem doar să

Fig. 19. Primele raze ale Soarelui la Echinocțiu.

Fig. 20. Primele raze solare cad exact pe coloana din stânga.

Fig. 21. Răsărit de Soare, Țipova, 23 septembrie 2007.

regretăm că echipa a fost atât de mică (aceiași ca și la cercetarea Solstițiului), că resursele financiare nu ne-au permis nici dotarea tehnică necesară unei cercetări multidisciplinare, nici selectarea unei echipe capabile să realizeze fundamental această lucrare. Minunea construirii solstițiale și echinocțiale a Țipovei fiind atât de importantă pentru cunoașterea rădăcinilor creștinismului și a excepționalelor cunoștințe acumulate în mănăstirile medievale românești, putem aici doar să ne închinăm în fața acelor generații de anahoreți creștini, dar poate și mult mai vechi, care au cercetat cerul Țipovei timp de sute de ani, dar poate și milenii la rând, au păstrat cu sfințenie cunoștințele acumulate, au adunat altele din întreaga lume pentru a face posibilă sacra relație dintre om și Dumnezeu, bucuria omului de a face parte din Creația Divină și de a o cunoaște. Un merit aparte în realizarea

acestei construcții magnifice are, desigur, arhitectul Țipovei, Imhotepul nostru autohton, dar numele lui, după distrugerile care s-au întâmplat aici, va fi greu de recuperat. Poate acesta a fost și scenariul, ca să dispară, anonim pentru noi, plăcut lui Dumnezeu, în „*stingerea eternă*”.

Matricea fundamentală a Țipovei

Pe unul din pereții încăperii de la nivelul inferior al complexului nou, în legătură directă cu fereastra prin care se observă Solstițiul de vară noi am descoperit o construcție impozantă, sacră, matematică și geometrică de excepție, care arhivează multe din cunoștințele Antichității și Evului Mediu. Ea are o forma rectangulară (fig. 22), apropiată de cea a Porților Solare (una din laturi este mai joasă), are încrustat un soare cu 12 raze în interior, lângă linia mică, apoi o cruce la centru și o schemă a porților solare în partea dreapta, lângă linia mai înaltă. Înălțimea liniei mici este de 15 cm, iar lățimea figurii rectangulare este 21 cm. Nu este greu de observat multiplii lui 3 și că, imaginar, putem vorbi de o figură cu lățimea de 7 picioare egiptene și lățimea unei laturi, a celei mici, de 5 picioare. Cealaltă latură încă nu poate fi măsurată precis din cauza straturilor de var, martori ai vechimii încrustării, dar, după opinia noastră, poate fi vorba de un echivalent matematic și geometric al unei linii de 9 picioare egiptene. Faptul că Soarele este desenat în partea laturii mici a figurii, adică tocmai acolo unde el răsare la Solstițiu pe linia Porților Solare, că este accentuată vertical raza a șasea, luna iunie, cea în care are loc Solstițiul, că ne este prezentată până și schița Porților Solare, demonstrează că avem în față un act intenționat de arhivare și

Fig. 22.

Fig. 23.

Matricea fundamentală a Țipovei.

transmitere a informației despre menirea și importanța complexului monastic de la Țipova. Faptul că această informație s-a păstrat conștient într-o mănăstire românească cel puțin până la anul 1765 mai demonstrează cât de importantă era pentru întreaga creștinătate și în special pentru ortodoxie viața spirituală din această mănăstire atât de ascunsă de ochii lumii. După opinia noastră, elitele românești din Evul Mediu au construit pe Nistru un excepțional val de apărare militară și spirituală, utilizând strategii cunoscute anterior. Cele aproximativ 40.000 de chilii din stâncă Nistrului, chiar dacă erau locuite în același timp de 2-5 mii de oșteni-schivnici, bine antrenați militar și spiritual (tradiția țipoviană vorbește de monahi luptători care practicau în epoca lui Ștefan cel Mare luptele marțiale ale geto-dacilor), trăitori în adevărate cetăți militaro-spirituale, conduși de episcopi speciali (așa cum sugerează o inscripție pe două icoane de la Țipova din Arhiva Eparhiei Basarabiei, azi dispărute – vezi [3]) demonstrează cât de eficient era pentru românii sedentari acest tip de apărare. În centrele monastice rupestre de pe malul Nistrului, adevărate citadele ascunse în stâncă de calcar, practic imposibil de cucerit, se prelucra informația, militară și economică, care venea dinspre stepa nomadă și se atenționa la timp centrul politic de lângă refugiul carpatic, aflat la Baia, Siret, Suceava, Iași sau în „*capitalele de refugiu*” de la Neamț, Vaslui, Roman, Huși. Dar, tot aici, veacul omului, cunoștințele acumulate din întreaga lume, se controlau în „*laboratorul*” Țipovei, se prelucrau și se arhivau pentru necesitățile curente sau viitoare ale comunității. Descoperirea în ascunzișurile din stâncă a unor pereți lustruiți ne arată că cei care practicau artele marțiale și cele spirituale la Țipova erau și anahoreți adevărați. Ei practicau în întuneric absolut postul îndelung și tăcerea, nesomnul și meditația în picioare, rugăciunile simple ale zăvorâților pentru a se apropia cât mai mult de Dumnezeu. Același înscris de pe icoanele dispărute, păstrat ca prin minune, arată că în 1666 deasupra stâncii Țipovei s-a arătat Maica Domnului și cei care văd urma unei palme uriașe pe stâncă le atribuie anume ei. Faptul că peste exact 33 de ani, adică în 1699, a plâns neîncetat icoana Maicii Domnului de la Nicula, s-ar putea să fie un semn al apariției miraculoase a Sfintei Născătoare de Dumnezeu în zona unor

sacrificii în masă în numele credinței adevărate (așa cum a fost, de pildă, distrugerea bisericilor și mănăstirilor ortodoxe din Ardeal în anul 1700).

Or, crucea din mijlocul figurii rectangulare (fig. 24, 25) ne indică sigur o construcție realizată de creștini. Desenul enigmatic din stânga figurii, pare

Fig. 24.

Fig.25.

Importante cunoștințe ale antichității și Evului Mediu.

o copie modernă a reprezentării geometrice a seriei Fibonacci, și ne arată fazele mișcării Soarelui pe cerul Țipovei în ziua Solstițiului (Soarele asfințește pe linia Vestului, fenomenul a fost observat de noi în seara zilei de 20 iunie 2007 pe linia superioară, orientată spre Apus, a zidului porții solare de la Țipova). Cercetând cu atenție această figură magnifică, noi am observat și câteva puncte stranii atât pe liniile figurii, cât și în preajma lor, inclusiv o linie marcată cu roșu pe linia de jos, în stânga. Mare a fost minunea când am

Fig. 26. Unghiul de aur de $137,5^\circ$ arhivat în matricea fundamentală a Țipovei.

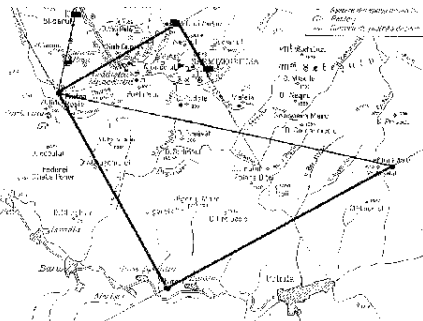

Fig. 27. Unghiul de aur în planurile geometrice ale așezării cetăților dacice din munții Orăștiei.

descoperit în relațiile dintre aceste puncte aproximația 1,618 a secțiunii de aur, unghiul de aur – 137,5 grade (fig. 26), relații spectaculoase dintre anumite triunghiuri dreptunghice, unghiul de aprox. 52 de grade (fig. 27), care exprimă algoritmul piramidei lui Keops, aproximații ale numărului π , și, în fine, un calendar solstițial și echinoctial care arhivează principalele evenimente ale creștinătății, probabil și anul trecerii Sfântului Apostol Andrei prin zonă. Faptul că unghiul de aur apare și în planurile geometrice ale așezării cetăților dace din munții Orăștiei [9] doar accentuează arhivarea și transmiterea unor cunoștințe fundamentale de către strămoșii daci ai poporului român și cunoașterea lor cel puțin, accentuăm lucrul acesta, până în anul 1765, despre care scrie pisania de la Țipova.

Descoperirea unui sarcofag (devastat) (fig. 28), orientat și el spre Solstițiul de vară, dar și a urmelor unui vechi sanctuar dacic la Țipova (fig.29), ar putea să confirme logica cercetărilor noastre. Este interesantă din

Fig. 28. Vechi sarcofag din complexul de la Țipova.

Fig. 29. Urmele unui vechi sanctuar dacic descoperit la Țipova.

punct de vedere științific terasă-observator al Apusului de Soare pe vârful stâncii Țipova, orientată exact spre Nord și lungă de 33 metri (fig. 30). La capătul acestei linii se află locul vechii cruci ce străjuia împrejurimile Țipovei. Existența unei cruci similare la Butuceni ne permite să dăm o ipoteză și despre forma și însemnele posibile de pe acea cruce. Un martor superb al miracolului țipovian este un scaun regesc, adevărat tron, din zona cea mai veche a construcțiilor Țipovei, orientat și spre curgerea Nistrului, și spre Cerul Înstelat, și spre răsăritul de soare la solstițiu, și spre întâlnirile omului cu Dumnezeu (fig. 33).

Fig. 30. Armonizare între unghiul de aur și cel drept descoperită, de noi la Țipova.

Fig. 31. Terasă-observator al Apusului de Soare pe vârful stâncii Țipova, orientată exact spre Nord și lungă de 33 metri.

S-ar putea ca misterioasa continuitate dacică în devenirea valahă și apoi românească, despre care vorbesc atâta arheologii în ultimii ani, să fie demonstrată de cercetarea istorică și arheologică anume la Țipova. Mai mult, construirea acestor complexe în imediata apropiere a unor importante și deosebit de mari dave geto-dacice, unele datând, cum demonstrează arheologul Ion Niculiță, din secolul XI d.Hr. [2], accentuează ipoteza

Fig. 32. O sihăstrie ascunsă într-un defileu din preajma Țipovei.

Fig. 33. Martor superb al miracolului țipovian - un scaun regesc.

noastră. Fiind imposibil să prezentăm în această comunicare toate argumentele de care dispunem, facem trimitere la viitoarea carte pe care

sperăm să o edităm în viitorul cel mai apropiat. Descoperirea vizitei marelui duhovnic Iraclie Flocea la Țipova, în anul 1937, ne dă mare speranță că arhiva și menirea celor 45 de complexe rupestre din stânca Nistrului se va deschide pentru același destin [12].

Concluzii la mijloc de cale

Cercetarea zidurilor solstițiale și echinoctiale ale complexului monastic rupestru de la Țipova, a deschis drum spre cunoștințele fundamentale ale strămoșilor noștri arhivate în aceste ziduri, dar și în desenele geometrice și înscrisurile alfabetice și numerologice ștanțate sau încrustate pe pereții bisericilor, beciurilor și chiliilor de aici [11]. Acest templu uriaș al credinței ortodoxe, dar și al științei necesare credinței, permite să afirmăm că monahii și monahinele, dar și mirenii ortodocși, dar și anahoreții din antichitate, posibil geto-daci, dar și greci, și egipteni, și de alte etnii, care au locuit și construit Țipova la hotarul de Est al Europei, au fost păstrătorii unor vaste cunoștințe și a unor ritualuri sacre deosebit de importante pentru devenirea și mântuirea omului. Prezența acestor cunoștințe la hotarul dintre sedentarii carpato-dunăreni și nomazii Stepei Ruse în Evul Mediu românesc, ortodox prin tradiție, face cinste neamului nostru, demonstrează că superbe construcții arhitectonice medievale românești de tip Putna sau Cozia au avut o bază logistică în mănăstirile medievale timpurii românești, că magnifica „*Cavalcadă a Sfintei Cruci*” de la Pătrăuți reprezintă anume pe acești bravi români ortodocși și că, mândria mesianică a lui Alexandru Hâjdău, născut la Cristinești, lângă Hotin, pe Nistru, este justificată. Trecutul nostru este cu adevărat măreț. Urmează să justificăm prin faptele noastre și crezul lui Alexandru Hâjdău în viitorul măreț al spiritualității românești.

Bibliografie

1. *Constantine Porohyrogenitus, De Administrando Imperio (ed. Gy. MORAVCSIK, R. J. H. JENKINS), London, 1949, ch.37: 58-67.*
2. *Ion Niculiță, Raport despre cercetările arheologice din situl Saharna în vara anului 2007, Universitatea de Stat din Moldova, octombrie 2007*
3. *Eugen Bâzgu, Repertoriul bibliographic al mănăstirilor și schiturilor din bazinul fluviului Nistru. Comunicare la cel de al de-al treilea simpozion*

științific al Institutului de Istoria Artei al A.S.M., Chișinău, martie 1995; vezi și Eugen Bâzgu, *Reevaluări cronologice ale complexului monastic rupestru Butuceni-Orhei*, revista *Arta* 1997, Institutul de istorie și teoria artei, Academia de Științe a Moldovei, Chișinău, 1997, p. 130-139

4. Sergius Ciocanu, *Mănăstirea Horodiște de lângă satul Țâpova. Considerații privind denumirea ei istorică*. Revista de Etnologie, Științele Naturii și Muzeologie, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală a Republicii Moldova, volumul 3 (16), pp. 24-48, Chișinău, 2005; alte surse: monografia *Bessarabia*, Moskva, 1903; Visarion Puiu, *Mănăstirile din Basarabia*, Chișinău, 1919; Kurdinovski, Vasile, *Obiectele cele mai de valoare ce se păstrează în muzeul Societății Historico Arheologice Bisericești din Basarabia, în casa Eparhială din Chișinău*, Revista Societății Historico Arheologice Bisericești, vol. 16, Chișinău, 1925, p. 136; *Mănăstirea Țipova, în Locașuri sfinte din Basarabia*, Alfa și Omega, Chișinău 2001, p. 98-99.

5. Hotărârea nr. 303 a Guvernului Republicii Moldova „Cu privire la aprobarea Planului de acțiuni în vederea conservării și utilizării eficiente a rezervațiilor peisagistice Saharna și Țipova”, op. cit., volumul 2 (15), p. 193-196, Chișinău, 2005.

6. Andrei Vartic, *Întrebarea cu privire la paleoinformatică*, editura Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, august, 2006.

7. Andrei Vartic, *Frumos și mistic în arhitectura medievală românească*, Curentul Internațional, nr. XXV, 2007, SUA.

8. Șerban Papacostea, *Românii în secolul al XIII-lea. Între cruciată și imperiul mongol*, editura enciclopedică, București, 1993, p. 95.

9. Andrei Vartic, *Drumul spre Kogaionon, Basarabia*, Chișinău, 1998

10. Jordanes, *De origine actibusque Getrarum*, 67-72.

11. V. G. Grosu, C. G. Vasilachi, *Lapidarnie znaki Butucen-skih peshcer*, în: *Izvestia Akademii Nauk Moldavskoi SSSR, seria obșcestvennyh nauk*, Chișinev, 1984, nr.3, str. 61-69.

12. Protosinghel Iraclie, *Mozaic literar*, vezi *Pe la Nistru*, p. 180, iar pentru ideea de arhivă - Andrei Vartic, *Codul de la Voroneț*, în *Dacia Literară*, nr. 68 (5/2006), p. 38.

* Această cercetare a fost binecuvântată de ÎPS Bartolomeu Anania, mitropolitul Clujului, Maramureșului și Crișanei.